

BIULETYN KOWIEŃSKI

Nr.

Wilno, dnia 14 września 1936 r.

1502.

Treść numeru:

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

Dział.Str.

1. "L.Žinios" w sprawie projektu litewsko-niemieckiego paktu o nieagresji.-	I.	1.
2. "L.Žinios" o paryskiej podróży generała Rydza-Śmigłego.-	"	"
3. "L.Aidas" o stosunkach litewsko-niemieckich.	"	2.

K r o n i k a .

4. Konferencja kierowników radjostacyj krajów bałtyckich.-	"	"
5. Konferencja straży ogniowych krajów bałtyckich.-	"	"
6. Przybycie posła polskiego w Lizbonie do Kowna.	"	3.
7. Sprawa lit.-niemieckiego paktu o nieagresji.	"	"
8. Pogłoska "Sekmadienisa" o porozumieniu polsko-lit.	"	"
9. Sprawa wycieczki Litwinów wileńskich do Litwy.	"	"

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WENNETRZNEJ I ŻYCIE SPOŁECZNE.

10. "L.Aidas" o zagadnieniu wychodźstwa.	III.	3.
11. Prasa litewska o litewskim święcie narodowym.	"	"

K r o n i k a .

12. 10-lecie Radia Litewskiego.-	"	4.
13. Dokoła prac sejmowych.	"	"
14. Skazanie za szpiegostwo.-	"	"
15. Śmierć inżyniera Bielskiego.	"	"

IV. SPRAWY POLSKIE I INNYCH MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH NA LITWIE.

K r o n i k a .

16. Pozbawienie praw polskiego gimnazjum w Poniewieżu.	IV.	"

x

x

x

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

1/. "LIETUVOS ŽINIOS" W SPRAWIE PROJEKTU LITEWSKO-NIEMIECKIEGO PAKTU O NIEAGRESJI. "Lietuvos Žinios" Nr. 178 z 12. IX.1936 r. Artykuł p.t. "W sprawie propozycji Niemiec". Streszczenie:

W tych dniach francuska agencja doniosła o propozycji rządu niemieckiego w sprawie utworzenia litewsko-niemieckiego paktu o nieagresji, przyczem do paktu tego miały by się ew. przyłączyć inne państwa bałtyckie. Rząd litewski według tej informacji nie chciał sam jeden rozstrzygać tej sprawy, odpowiadając Niemcom, że pragnie wpierv się porozumieć z członkami bałtyckiej ententy prasowej. Propozycja niemiecka była, jak się zdaje, przyczyną niedawnej narady ministrów Spraw Zagranicznych trzech państw bałtyckich. Jak się zdaje, wszystkie trzy państwa doszły do całkowitego porozumienia. W związku z tem można oczekiwać wkrótce nowych rokowań między Niemcami a państwami bałtyckimi.

Powyższej wiadomości nie zdementowały ani Niemcy, ani państwa ententy bałtyckiej. Należy więc sądzić, że jest ona prawdziwa. Wprawdzie o takiej propozycji niemieckiej, jako o fakcie realniejszym poczęto mówić już na wiosnę. Dopiero teraz jednak wypłynęła ta sprawa na widownię. Jest to bardzo znamienne w obliczu innych faktów politycznych. Dlaczego Niemcy właśnie teraz zaproponowały stworzenie paktu o nieagresji? Gdy się przypomni niedawną przeszłość, zaznaczyć należy że już przed dwoma laty Litwinów zaproponował Niemcom zadeklarowanie samodzielności i nietykalności państw ententy bałtyckiej. Było to wkrótce po podpisaniu paktu polsko-niemieckiego paktu o nieagresji, kiedy to zaczęły kursować pogłoski, że pakt ten ma część nieoficjalną, która kryje niebezpieczeństwo również dla państw bałtyckich. Niemcy, jak wiadomo, stanowczo odrzuciły tę propozycję Litwinowa.

Obecnie Niemcy proponują Litwie same pakt o nieagresji. Przed dwoma laty Niemcy odrzuciły propozycję zadeklarowanie nietykalności państw bałtyckich, gdy same znalazły nowego sojusznika w postaci Polski. Obecnie zaś Niemcy proponują Litwie pakt o nieagresji, gdy tracą tego polskiego sojusznika. Czy nie zachodzi w tem wszy stkiem logiczny związek? Ktoś może twierdzić, że Litwa nie może zastąpić Polski. Tak. Jednak nie zawsze to jest rzeczą ważną. Ważne tu jest posunięcie polityczne i odnośny efekt. Wiodocznie po posunięciu Rydza-Śmigłego Hitlerowi nie wiele pozostało. Prasa litewska niejednokrotnie pisała, że dla Litwy potrzebne są dobre stosunki sąsiedzkie ze wszystkimi sąsiadami. W tej liczbie również z Niemcami. Nie było jeszcze wypadki by Litwa te dobre stosunki naruszyła. Zawsze działało się przeciwnie. Jest to bezspornym faktem. Wydaje się rzeczą logiczną, że Litwa zawsze i ze wszystkimi sąsiadami winna mieć przyjazne stosunki. Mimo to, Litwie chociaż będącej niewielkiem państwem, nie przystoi być igraszką i obiektem gry innych państw. Dlatego też propozycję niemiecką, o ile istnieje ona naprawdę, należy rozważać bardzo ostrożnie. List ministra Lozorajtisa do Ligi Narodów słusznie wytknął zasady, których Litwie wypadało by się trzymać. Dla Litwy są bardzo ważne zasady Ligi Narodów i oparte na tych zasadach bezpieczeństwo. Fundamentem Litwy może być tylko sprawiedliwość, nie wychodząca z ram paktu Ligi Narodów. Tak Litwa powinna by postępować również w przyszłości. /A-6/.

2/. "LIETUVOS ŽINIOS" O PARYSKIEJ PODROŻY GENERAŁA RYDZA-ŚMIGŁEGO. "L. Žinios" Nr. 176 z 10. IX.1936 r.: Artykuł p.t. "Nawrócenie Polski?". Streszczenie:

Wśród politycznego zamieszania w Europie patrzono wyczekująco na Polskę, którą Piłsudski, mistycznie się troszcząc przed śmiercią o podział swego ciała, postawił również w "mistycznie" tajemniczej sytuacji. Europę długi czas poruszał pakt polsko-

niemiecki, który, jak twierdzono, zawierał część nieoficjalną obejmującą spiski ekspansji. Dzisiaj może by było trudną rzeczą potwierdzać lub zaprzeczać korzyść lub szkodliwość wytworów paktu polsko-niemieckiego dla samej Polski. Można jednak niewątpliwie powiedzieć, że dla Europy i polityki światowej przysłużył się pakt bardzo ujemnie. Zwłaszcza ujemnie wpłynął pakt na sprawy pokoju. Jednak Polska obecnie się nawraca. Dzieje się to może późno, lecz według przysłowia "lepiej późno, niż nigdy". Trzeba zaznaczyć, że to nawrócenie Polski oceniane jest dodatnio. Oczywiście mowa tu o porozumieniu polsko-francuskim. Z postanowień tego porozumienia nie trudno zgadnąć, że Polska raznała pakt francusko-sowiecki i sama naprawić chce stosunki z Sowietami, a może nawet rozszerzy je aż do granic wspomnianego paktu. Obiecała też Polska unormować swe stosunki z Czechosłowacją. Nawrócenie Polski należy oceniać bardzo dodatnio, o ile jest ono szczere i ma istotne tendencje pokojowe.

Podkreślić jednak należy, że jeżeli ten zwrot Polski można oceniać jako czysty pieniądz, to dla wykazania jego całkowitej szczerości potrzebne jest jeszcze pojednanie Polski z Litwą, względem której Polska ma obowiązek wykazania dowodów swej sprawiedliwości, gdyż bardzo pokrzywdziła Litwę. Dopiero po tym można będzie Polsce całkowicie zaufać i dopiero po tym może być

Polska w Europie Wschodniej decydującą siłą i niewątpliwym autorytetem pokoju. Należy to wyrazić obecnie, gdy się okazało, że Rydz-Śmigły posiada autorytet i jest zdecydowany na dokonywanie posunięć, w których dać rozum realnego polityka i odczuwa się wolę sumiennego człowieka. Jeżeli krok Rydza-Śmigłego dał dodatnie wyniki, to takie same kroki w stosunku do Litwy mogły by dać nie mniejsze rezultaty w Europie Wschodniej. Wszystko to zaś stworzyło by wielki fakt historyczny, który by mógł uwiecznić nazwisko Rydza-Śmigłego. Zwrot Polski w stosunku do Francji jest objawem dodatnim. Będzie on jednak jeszcze bardziej pozytywny jeżeli Polska dokona zwrotu w stosunku do Litwy.
/A-8/29/. P.

3/. "LIETUVOS AIDAS" O STOSUNKACH LITEWSKO-NIEMIECKICH.
"L.Aidas" Nr. 415 z 12.IX. 1936 r.: Artykuł p.t. "Dobra wola potrzebuje wzajemności". Streszczenie:

Otwierając sejm Prezydent Smetona odmalował obraz stosunków politycznych Litwy z innymi państwami. Skonstatować należy, że słowa Prezydenta zostały spotkane na zachodzie całkiem inny kulturalny sposób niż to działo się dotychczas. Najwięcej uwagi słowom Prezydenta poświęciła prasa Wschodnich Prus. Jednak nie obeszło się bez zgrzytów. Tak np. "Kon.Allg.Ztg." z 30.VIII powtarza stary niemiecki motyw, że rozwój stosunków litewsko-niemieckich zależy głównie od tego, w jaki sposób Litwini rozstrzygną sprawę kłajpedzką. W tej opinii przejawiają się poglądy podziemnych żywiołów na Litwie. Dobra wola wymaga wzajemności. Inaczej bowiem nie było by sensu kultywować uczuć przyjaźni.
/A- 6 /.

K r o n i k a .

4/. KONFERENCJA KIEROWNIKÓW RADJOSTACYJ KRAJÓW BAŁTYCKICH.
Prasa ryska z 14. IX. 1936 r.: : 12 września odbyło się w Kownie otwarcie drugiej konferencji radiowej krajów bałtyckich.. Na konferencji wygłosił przemówienie inauguracyjne litewski minister Oświaty Masilunas . /K /.

5/. KONFERENCJA STRAŻY OGNIOWYCH KRAJÓW BAŁTYCKICH.
Prasa ryska z 14.IX.1936 r.: 12 września w Kownie otwarta została konferencja związku straży ogniowych państw bałtyckich z udziałem 13 delegatów z Estonii, 6 z Łotwy i 3 z Finlandii. /K/.

6/. PRZYBYCIE POSŁA POLSKIEGO W LIZBONIE DO KOWNA.

Prasa ryska z 14.IX.1936 r.: Do Kowna przybył poseł polski w Lizbonie Romer. Przyjazd jego nosi charakter prywatny, będąc pozbawiony wszelkiego znaczenia politycznego. /A-8/17/.P.

7/. SPRAWA LITEWSKO-NIEMIECKIEGO PAKTU O NIEAGRESJI.

Prasa ryska z 14 .IX.1936 r.: Berliński korespondent francuskiego pisma "Matin" komunikuje, że wkrótce Niemcy zwrócą się do Litwy z propozycją zawarcia paktu o nieagresji na okres 15 lat. /A-6/.

8/. POGŁOSKA "SEKMADIENISA" O POROZUMIENIU POLSKO-LITEWSKIEM. "Sekmadienis" z 13.IX.1936 r.: Jak podają dobrze poinformowane źródła w najbliższym czasie można oczekiwać ze strony polskiej konkretnych posunięć dla rozwiązania problemu stosunków polsko-litewskich. /A-8/24/.

9/. SPRAWA WYCIEZKI LITWINÓW WILEŃSKICH DO LITWY

"Sekmadienis" z 13.IX.1936 r.: Na Litwę chciała przybyć wycieczka Litwinów wileńskich dla odwiedzenia krewnych uczestników. Jednak, jak obecnie stwierdzono, władze polskie nie pozwoliły na zorganizowanie takiej wycieczki. /A-8/17/.

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WENNETRZNEJ
I ZYCIE SPOLECZNE.

10/. "LIETUVOS AIDAS" O ZAGADNIENIU WYCHODZTWA. "L.

Aidas" Nr. 414 z 10.IX.1936 r. Artykuł p.t. "Zagadnienie wychodźstwa".Streszczenie:

Zagranicą mieszka przeszło 1 milion Litwinów, czyli mniej więcej połowa ludności metropolji. Sprawy emigracji wymagają więc jaknajwiększej uwagi. Można przy tej okazji wskazać na kilka faktów pomyślnych. Tak np. w Cleveland w Ameryce Płn. odbyła się latem r.bież. narodowa konferencja Litwinów, w której między in. szukano środków ściślejszego uzgodnienia działalności litewskich grup narodowych i skuteczniejszej walki z wynarodowieniem. Podobnie Litwini łotewscy zorganizowali się we własny związek. Wreszcie w Ameryce Południowej litewska organizacja sportowa "Lithuania" stara się utrzymywać ścisły kontakt ze wszystkimi innymi organizacjami litewskimi.

Jest jednak niestety odwrotna strona medalu. Wśród wychodźstwa lit. w Ameryce Południowej daje się zauważyć również duży rozdzwiek. Wina za to spada na przywódców emigracji. Jednym ze środków zapobiegania złemu jest prasa litewska w Ameryce Południowej. Powinna ona pracować nad utrzymaniem jedności wśród Litwinów. / F./.

11/. PRASA LITEWSKA O LITEWSKIM ŚWIĘCIE NARODOWYM.

"L.Aidas" Nr.412 z 9. IX.1936 r. Artykuł p.t. "Wczorajsze uroczystości święta narodowego w Kownie".Streszczenie:

8 września w całej Litwie obchodzono uroczyste święto narodowe. Domy przyozdobiły się flagami narodowymi, portretami prezydenta Smetony, Witolda Wielkiego i t.d. Odbył się uroczysty obchód, nabożeństwo, defilada i t.d.

"XX Amžius" Nr. 65 z 9 IX . 1936 r. Artykuł : Dr.J. Griniusa p.t. "Szukanie daty święta narodowego".Streszczenie:

8 września obchodziliśmy oficjalne święto narodowe. Obchód odbył się w porządku, lecz nastrój psuka zła pogoda. Pod względem pogody data 8 września nie jest dogodna. Poza to jesień nastraja człowieka smutno. Wreszcie pod względem symboliki historycznej data 8-go września jest wątpliwej wartości.

6A. ZWYKŁYCH FORM POKRYCIE W ALKALII DO KOŁA.
Praca z 14. IX. 1938 r. Do Ko. na przyjęcie pisma
Lubomira Nowak. Praca jest charakteru prywatnego, bez
podpisu naukowego, analitycznego. A-5/17/1.
7A. ZWYKŁYCH FORM POKRYCIE W ALKALII DO KOŁA.
Praca z 14. IX. 1938 r. Do Ko. na przyjęcie pisma
Lubomira Nowak. Praca jest charakteru prywatnego, bez
podpisu naukowego, analitycznego. A-5/17/1.
8A. ZWYKŁYCH FORM POKRYCIE W ALKALII DO KOŁA.
Praca z 14. IX. 1938 r. Do Ko. na przyjęcie pisma
Lubomira Nowak. Praca jest charakteru prywatnego, bez
podpisu naukowego, analitycznego. A-5/17/1.

9A. ZWYKŁYCH FORM POKRYCIE W ALKALII DO KOŁA.
Praca z 14. IX. 1938 r. Do Ko. na przyjęcie pisma
Lubomira Nowak. Praca jest charakteru prywatnego, bez
podpisu naukowego, analitycznego. A-5/17/1.
10A. ZWYKŁYCH FORM POKRYCIE W ALKALII DO KOŁA.
Praca z 14. IX. 1938 r. Do Ko. na przyjęcie pisma
Lubomira Nowak. Praca jest charakteru prywatnego, bez
podpisu naukowego, analitycznego. A-5/17/1.

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WYKONAWCZEJ I ALKALII STROJOWE.

11A. "ALKALII STROJOWE" O ZAGADNIENIU WYKONAWCZYM.
Praca z 14. IX. 1938 r. Artykuł p. t. "Zagadnienie wy-
konawcze". Stronach 1-2.
12A. "ALKALII STROJOWE" O ZAGADNIENIU WYKONAWCZYM.
Praca z 14. IX. 1938 r. Artykuł p. t. "Zagadnienie wy-
konawcze". Stronach 1-2.
13A. "ALKALII STROJOWE" O ZAGADNIENIU WYKONAWCZYM.
Praca z 14. IX. 1938 r. Artykuł p. t. "Zagadnienie wy-
konawcze". Stronach 1-2.
14A. "ALKALII STROJOWE" O ZAGADNIENIU WYKONAWCZYM.
Praca z 14. IX. 1938 r. Artykuł p. t. "Zagadnienie wy-
konawcze". Stronach 1-2.

15A. "ALKALII STROJOWE" O ZAGADNIENIU WYKONAWCZYM.
Praca z 14. IX. 1938 r. Artykuł p. t. "Zagadnienie wy-
konawcze". Stronach 1-2.
16A. "ALKALII STROJOWE" O ZAGADNIENIU WYKONAWCZYM.
Praca z 14. IX. 1938 r. Artykuł p. t. "Zagadnienie wy-
konawcze". Stronach 1-2.
17A. "ALKALII STROJOWE" O ZAGADNIENIU WYKONAWCZYM.
Praca z 14. IX. 1938 r. Artykuł p. t. "Zagadnienie wy-
konawcze". Stronach 1-2.

18A. "ALKALII STROJOWE" O ZAGADNIENIU WYKONAWCZYM.
Praca z 14. IX. 1938 r. Artykuł p. t. "Zagadnienie wy-
konawcze". Stronach 1-2.
19A. "ALKALII STROJOWE" O ZAGADNIENIU WYKONAWCZYM.
Praca z 14. IX. 1938 r. Artykuł p. t. "Zagadnienie wy-
konawcze". Stronach 1-2.

Jak wiadomo, 8 września jest dniem nieudanej koronacji Witolda. Inaczej mówiąc jest to dzień klęski Witolda z powodu polskiego gwałtu i podstępu. Było by bardziej celowe obchodzenie święta 15-go lipca, kiedy Witold pod Tannenbergiem złamał potęgę niemiecką. Z powodu niedogodnej daty cierpi znaczenie wychowawcze święta narodowego. Powstaje kwestja czy by nie należało wrócić do dnia 15-go maja, który jest z jednej strony dniem zebrania sejmu ustawodawczego, a z drugiej - przypada w okresie odrodzenia przyrody. /C- 36/.

K r o n i k a .

12/. 10-LECIE RADIA LITEWSKIEGO. "L.Aidas" z 12.IX poświęca artykuł z okazji 10-lecia Radia litewskiego, w którym m.in. podaje statystykę wzrostu liczby radiosłuchaczy na Litwie. W 1924 roku było radiosłuchaczy 7, w 1926 r. - 323, w 1927 r. - 5.670, w 1928 - 10.528, w 1929 - 10.762, w 1930 r. - 11.588, w 1931 - 12.467, 1932 r. - 13.540, w 1933 - 17.350, 1934 r. - 20.204, 1935 - 26.991. i w I-szym półroczu 1936 r. - 30.441. /R./

13/. DOKOŁA PRAC SEJMOWYCH. "Sekmadienis" z 13.IX.36 r.: Komisja Statutowa Sejmu opracowała już ostatecznie statut sejmowy. W tych dniach mają się odbyć wybory stałego prezydium sejmowego, przyczem oprócz kandydatur tymczasowego marszałka sejmu Szakenisa i burmistrza kowieńskiego Merkisa, wymienia się również kandydaturę wiceministra Finansów Indriszunasa. /C-3/. P.

14/. SKAZANIE ZA SZPIEGOSTWO. "Sekmadienis" z 13.IX.36 r.: 11 września Sąd Wojskowy rozważył sprawę A. i W. Tomaszewiczów /braci/ oskarżonych o szpiegostwo na rzecz Polski. Obu skazano na 15 lat ciężkiego więzienia. / A-8/ 2/.P.

15/. ŚMIERĆ INŻYNIERA BIELSKISA. "Sekmadienis" z 13.IX. 1936 r.: W tych dniach zmarł w Warszawie znany działacz litewski inż.Bielskis. Grupa Litwinów z Kowna wybiera się obecnie do Warszawy by przywieść stamtąd szczątki zmarłego. /C-16/.P.

IV. SPRAWY POLSKIE I INNYCH MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH NA LITWIE.

K r o n i k a .

16/. POZBAWIENIE PRAW POLSKIEGO GIMNAZJUM W PONIEWIEŻU. "Dzień Polski" z 10.IX.1936 r.: Minister Oświaty na mocy 64 § ustawy o szkołach średnich pozbawił praw 13 prywatnych szkół średnich, istniejących w Litwie, poczem na mocy 51 § ustawy o szkołach średnich 10 szkołom prawa te ponownie nadał.

Prawa otrzymały szkoły utrzymywane przez Jezuitów, Marjanów, Franciszkanów i Kazimierzanki, przez T-stwa "Žiburis" i "Saule" oraz dwie szkoły prywatne w Kraju Kłajpedzkim. Natomiast nie uzyskały praw wyższe kursa handlowe dla dorosłych, utrzymywane w Kownie przez T-stwo "Pavasaris". Gimnazjum dla dorosłych utrzymywane w Kownie przez związek zawodowy nauczycieli Litwinów oraz Polskie Gimnazjum w Poniewieżu. Pozbawienie praw gimnazjum polskiego w Poniewieżu, będzie polegać przedewszystkiem na cofnięciu zapomogi rządowej, która z kilkudziesięciu tysięcy litów rocznie była stopniowo zmniejszana tak, iż w ubiegłym roku szkolnym wyniosła około 10 tys.lt. Nauczyciele gimnazjum poniewieskiego dotychczas mieli prawa na emeryturę rządową, czego w przyszłości będą pozbawieni. Na egzaminach maturalnych inną jest rola delegata M-stwa Oświaty w szkołach z prawami, gdzie delegat jest raczej obserwatorem, a inna w gimnazjum bez praw, gdzie delegat przy stawianiu stopni ma głos decydujący, a komisja gimnazjalna jedynie doradczy. / D-2 / /.

